

DE HEURISTISCHE COMPETENTIE

Workshop
PETRA-E
16/02/2024

PETRA-NED

NETWORK

Goedele De Sterck
Universidad de Salamanca
desterck@usal.es

Definitie Van Dale

Heuristiek

de leer van het **vinden**, de wetenschap die langs methodische weg tot ontdekkingen of uitvindingen leert komen

Heuristieken

methode bij het **oplossen van problemen**, het doen van ontdekkingen

Definitie PETRA-E 4. Heuristische competentie

- het vermogen om op een efficiënte manier de talige en thematische **kennis te verzamelen** die nodig is om een brontekst te begrijpen en een doeltekst te produceren.
- het vermogen om naslagwerken en digitale **informatiebronnen** efficiënt te **gebruiken**.
- [het vermogen om tekstkritiek te beoefenen, tussen verschillende tekstedities te differentiëren en de consequenties voor de productie van een doeltekst in te zien.]
- het vermogen om **CAT tools** te gebruiken

Alles verandert altijd. Perspectieven op literair vertalen, Universitaire Pers Leuven, 2019

‘In het algemeen zoekt een vertaler ontzettend veel op. Dat is in meer stadia bevorderlijk voor de kwaliteit en de snelheid van zijn werk. Als vakman dient hij zijn instrumentarium te kennen en heeft hij het binnen handbereik.’

Subcompetenties en descriptoren

SUBCOMPETENTIES	L1	L2	L3	L4-L5
vermogen om te zoeken naar referentiemateriaal	kan referentiemateriaal vinden	kan specialistisch referentiemateriaal vinden	-	-
vermogen om te zoeken op het internet	kent digitale tools	kan digitale tools gebruiken	-	-
vermogen om referentiemateriaal te gebruiken	kan digitale zoekstrategieën toepassen	kan digitale zoekstrategieën vertaalrelevant toepassen	-	-
vermogen om bronteksten te documenteren	-	kan referentiemateriaal gebruiken	kan referentiemateriaal vertaalrelevant inzetten	-
using CAT tools		is familiar with CAT tools	can use CAT tools	

Belangrijke uitgangspunten

- **meer efficiëntie** leidt tot **meer kwaliteit** en **meer productiviteit**
- vertalen als **research** ($\neq$ onderzoekscompetentie): aanwezig in **alle competenties** en op **alle niveaus**
- aandacht voor **CAT tools**, ook op het gebied van literair vertalen
- kennis, vaardigheden én **attitude**: nieuwsgierigheid, kritische geest, discipline, creativiteit, autonomie en zelfontwikkeling

DE HEURISTISCHE COMPETENTIE ALS BASIS OM DE ANDERE COMPETENTIES TE VERSTERKEN

Soorten hulpbronnen

- zoekmotoren (**zoekstrategieën!**)
- verklarende woordenboeken (**eerst begrijpen!**)
- vertalende woordenboeken en databanken (**dan vertalen!**)
- eentalige en meertalige tekstcorpora (**tekst in context!**)
- afbeeldingen en video's (**aha moment!**)
- tools: corpusanalyse, vertaalgeheugens, terminologiebeheer, machinevertaling, generatieve chatbots, spellings- en grammaticacorrector, schrijfprogramma's, vertaalbeheersystemen, kwaliteitscontroleprogramma's... (**kosten-baten!**)
- ...

Concrete voorbeelden van hulpbronnen

- **Documenteren brontekst:** vorm en inhoud, talig en thematisch, literaire en culturele context
bv. [ANS](#), [Van Dale NL](#), [woordenboeken INT](#), [Corpus Hedendaags Nederlands](#)/het web als corpus/*ad hoc* corpus, [Sketch Engine](#)/[Voyant Tools](#), DeepL/GoogleTranslate, [ChatGPT/Bard](#), Google Maps/Google Images & Videos/Google Arts & Culture, YouTube, [het Nederlandse en Vlaamse literaire veld](#)...
- **Vertaalproblematiek en vertaalstrategieën**
vb. Van Dale NL>ES, vertaalgeheugens ([InterCorp](#))/*ad hoc* corpus van vertalingen, DeepL/GoogleTranslate, [ChatGPT/Bard](#) ...
- **Productie van de doelttekst**
vb. [DLE/Iedra](#), [Fundéu](#)/[Diccionario panhispánico de dudas](#), [RAE](#), [Sketch Engine ES](#)/het web als corpus, Google Images, [rijmwoordenboeken](#), [synoniemen](#), [semantische velden](#), [Ngram Viewer](#), [LanguageTool](#) (schrijft, corrigeert en parafraseert), [ChatGPT/Bard](#)...

Integratie heuristische competentie in workshop literair vertalen NL>ES: kenmerken doelgroep

- Heterogeen publiek: filologen en vertalers (in opleiding)
- Niveau NL: vanaf B1+
- Niveau PETRA-E: overgang van L1 naar L2 (van beginner naar gevorderde)
- Didactische aanpak: vertalen als holistische activiteit
  - ❖ Leerinhoud: NL-nadruk op tekstbegrip / NL>ES: weldoordacht en betrouwbaar besluitvormingsproces / ES-creatief schrijven
  - ❖ Werkvormen: flexibel, open, modulair, constructief, collaboratief

Opdracht: vertalen van onomatopeeën

Kinderliteratuur
(stripverhaal)

GENRE

- aangepast aan niveau van de studenten
- populair onder de studenten
- veel vertaald genre in de combinatie NL>ES

Leerdoelstellingen

- Activeren van eigen kennis en vaardigheden
- Samenwerken om van elkaar te leren
- Toetsen van de betrouwbaarheid van eigen kennis en vaardigheden aan de hand van hulpbronnen
- Efficiënt en doelgericht zoeken en gebruiken van hulpbronnen om problemen op te lossen waar eigen kennis en vaardigheden tekortschieten
- Evalueren van hulpbronnen op accuraatheid en efficiëntie (voor- en nadelen, kosten en baten)
- Geleidelijk opbouwen van een eigen vertalersinstrumentarium

Structuur van de opdracht

1. Wat is een onomatopée? Bestaan er verschillende soorten onomatopeeën? Zo ja, welke? **Check je antwoord in twee betrouwbare hulpbronnen.**
2. Vormen onomatopeeën een probleem bij het vertalen? Zo ja, waarom? (inductie aan de hand van voorbeelden in verschillende vertaalrichtingen; gangbare <> creatieve onomatopeeën) Welke strategieën passen de vertalers toe? **Kan je academische teksten vinden die je antwoord bevestigen?**
3. Fragmentanalyse: identificeer situatie, actie en geluid.
4. Geval 1: eigen kennis en vaardigheden zijn toereikend (bekende gangbare onomatopeeën). **Check het gebruik en de frequentie van je vertaalkeuze in het Spaans.**
5. Geval 2: eigen kennis en vaardigheden zijn ontoereikend. **Welke hulpbronnen raadpleeg je (begrip en vertaling)? Zijn de bronnen nuttig? Welke van de bronnen genieten je voorkeur en waarom?**
6. Beredeneerde duvertaling van een fragment met tal van onomatopeeën, **met vermelding en evaluatie van de geraadpleegde hulpbronnen.**

Telkens terugkerende werkvorm: actief en collaboratief nadenken, zoeken, vinden, evalueren en leren

Brainstormen zonder hulpbronnen (vertrekpunt)

→ **Indien de nodige kennis en vaardigheden beschikbaar zijn** (hulpbronnen *a posteriori*):

in onderling overleg tot een voorstel voor een oplossing komen en aan de hand van hulpbronnen toetsen of die oplossing ook effectief sluitend is (betrouwbaarheid + levenslang leren)

→ **Indien de nodige kennis en vaardigheden niet beschikbaar zijn** (hulpbronnen *a priori*):

brainstormen over mogelijke instrumenten, deze uitproberen en evalueren

Mogelijke instrumenten geval 2 (als oplossing of inspiratie)

Brontekst

- verklarend woordenboek NL
- corpora NL (concordanties)
- **eigen tekstanalyse**

Vertaaloplossingen

- strategieën van andere vertalers → InterCorp
- machinevertaling (formuleren van een passende zin die de onomatopee bevat)

Doeltaal

- zoekstrategieën in **zoekmotor** om lijsten met onomatopeeën in het Spaans te vinden
- **retrograde woordenboek** Spaans → zoeken op 'onomatopee'
- **chatbots** (formuleren van een passende prompt)
- **eigen creativiteit**
- ...

- 9 [webpostdinge.nl](#) dat ik net hoor dat het na vandaag ff weer voorbij is met 't mooie weer * **snif** * hoe gaat ie verders daar meis ? spreek je snel ! kus !</s><s>Alles gro
- 10 [merensforum.nl](#) I hebben opereren ze hem morgen, anders wordt het maandag.</s><s> **Snif** , arm ventje.</s><s>Nu maar hopen dat ie er daarna voorgoed vanaf is

baf²

baf (geen afbreking)
tussenwerpsel

- 1 nabootsing van het geluid van een klap

Voy a vomitar. ¡Bweurk!

- ¡Ay ...
- ¡Dweurk ...
- ¡Wweurk ...
- ¡Puaj ...
- ¡Vomitivo ...

User¶

Crea una onomatopeya que imite el ruido del vómito.¶

ChatGPT¶

Una onomatopeya que podría imitar el ruido del vómito en español podría ser "bluaaaargh".¶

Dame diez onomatopeyas en español que expresen el ruido que hace una persona al eructar.

ChatGPT

Claro, aquí te dejo diez onomatopeyas en español que podrían expresar el ruido que hace una persona al eructar:

1. Burp
2. Erup
3. Ruc
4. Belch
5. Glup
6. Grrr
7. Arp
8. Guuuu
9. Blup
10. Ñam

onomatopeyas ejemplos

IEDRA

8 resultados (0.02 segundos)

Marcas (?)

onomatopeya

Conclusies

- de heuristische competentie is van fundamenteel belang in alle fasen van het vertaalproces
- belang van creatieve zoekstrategieën: hoe meer hulpbronnen en hoe gevarieerder hoe beter
- een creatief gebruik van MT en IA kan voor inspiratie zorgen

Vragen? Opmerkingen?

